

Hårda tag i Norrland

"Detta minns jag"

**Från mina åtta år i Norrbotten, då
jag härdades till att bli det jag
blev.**

Text: Göran Lander

25.10.2013

Inte anade jag när jag anställdes vid FRA, Försvarets Radioanstalt, 1965 vilka strapatser jag skulle få genomgå i de norrländska skogarna de närmaste åren. Inte anade jag, arme ”sörlänning”, att mina första vintrar där uppe skulle bli de hårdaste i mannaminne. Inte kunde jag ens drömma om dessa djävulska myggsvärmar som kan jaga livet ur starkare renar än mig. Men inte heller kunde jag ana det klara vattnet och den friska luften för att inte tala om den enorma friheten och den fullständiga friden som möter en några mil från bebyggelsen.

Min provtjänstgöring sommaren 1965 gick bra och när hösten kom ansågs jag mogen för en ”kommendering” ut på en liten radiostation i skogen. I god tid dessförinnan hade jag tagit körkort och för 3000 kr blivit pålurad en folkvagn av en fd symaskinsförsäljare. Det första jag fick göra var att låta laga värmen provisoriskt – så att den inte gick att stänga av. Men den värmen gick ju att stå ut med så kort som sommaren var.

Allt nog. I januari kom kylan och snön. Temperaturen höll sig mellan trettio och fyrtio minusgrader hela månaden. När det var vindstilla låg bilarnas avgaser som en gulaktig soppa längs gatorna i sta´n – stundtals kunde stoppljusen knappt urskiljas. I detta väder skulle jag dagligen färdas sex mil ut i skogen och lika långt tillbaka. På den här tiden hade ännu inte motorvärmare hunnit bli på modet utan man fick ta till andra knep för att starta bilarna. Från militären hade jag fått ut anorak och skidor för jag måste också färdas ett par kilometer till fots.

Den här dagen började som de flesta andra den här månaden. Vid midnatt var jag ute på gården och varmkörde motorn för att den över huvud taget skulle starta fyra timmar senare då jag skulle till jobbet. Den fick stå och gå en halvtimme och svärfar sade spydigt att den lät som ett reoplan. Det gjorde den nog också, men det berodde väl mera på hål i ljuddämparen, skramlande lager och kannringar än på att den var en superbil. Den hårda kölden gjorde väl också att luften fortplantade ljuden bättre än annars. I väderleksrapporten tidigare på kvällen hade de sagt att ett snöväder var på väg in, så jag ställde försiktigtvis bilen så nära gatan som möjligt – alltid lite kortare väg att skotta.

Jag sov några oroliga timmar och när jag skulle iväg klockan fyra var det minus 34 grader och ett intensivt snöfall. Efter vad jag förstår är det en ganska ovanlig företeelse med så låg temperatur när det snöar så kraftigt. I ryggsäcken hade jag packat mat och torra kläder för säkerhets skull och på kroppen hade jag klätt mig så bra som möjligt under anoraken. En tjock filt svepte jag alltid kring benen för att inte förfrysa eftersom motorn aldrig fick upp någon värme vid den här temperaturen.

Motorn startade, men jag fick som vanligt inte in någon växel förrän efter några minuter då oljan blivit mera lättflytande. Så bar det iväg. Den som inte kört en bil som stått ute i trettio graders kyla flera veckor kan inte föreställa sig hur det känns. Man får jobba med ratten så att man blir – nästan varm, och något som liknar fjädring finns inte längre. Man åker i en gammaldags hästkärra med järnhjul fastän mycket fortare.

Det gick bra att köra på E4:an trots ett par dm nysnö. Jag följde spåren efter en lastbil tills jag kom ut på en slätt utan skyddande skog. Där tog det plötsligt tvärstopp. Jag hade blivit hängande på mittsträngen och den här drivan var stenhårt packad.

Det tog mig en halvtimme att skotta mig loss och inte en kotte kom det som kunde hjälpa till. Sedan fortsatte jag. Eftersom jag nu blivit lite försenad satte jag upp farten något och blev på så vis tvungen använda bromsen då jag skulle sakta in för att svänga av europavägen. Denna inbromsning värmde upp en bromstrumma tillräckligt för att smälta den nysnö som rök in. Ögonblicket efter hade den frusit till is mellan bromstrumman och bromsbandet och jag hade resten av vägen en bil med bara tre rullande hjul. (Att det var detta som hände och hur man skulle åtgärda det fick jag reda på senare då jag ringde till verkstaden).

Med detta handikapp körde jag ytterligare två mil. Det var lite svårt i kurvorna – bilen liksom inte vill gå dit jag ville, men fram kom jag.

Nu återstod ett knepigt jobb – att vända bilen med bara tre rullande hjul och sedan med full fart backa in i en snöplogsvall, där den skulle stå tills kvällen då jag skulle hem. Sedan jag väl hade bilen på plats skottade jag fullt med snö under den och upp över bakändan där motorn satt. På så sätt trodde jag åtminstone att den inte kyldes av så hastigt som om den stått öppen för alla vindar. (Många kanske tror att det här med körning på tre hjul är lögn, men det gick bra troligen på grund av en riktig vintervägbana under all nysnön.)

19.01.2016

Nu var jag verkligen mycket frusen men hade fortfarande en km på skidor kvar. Det snöade fortfarande kraftigt och jag förstod att det skulle bli ganska besvärligt att hitta ut på myren i det här vädret. Jag fick i alla fall på mig pannlampa och ryggsäck och skidor och vantar och gav mig av. Det var inte lätt att se något ut genom det lilla hålet i huven och pannlampan var inte ordentligt fastspänd men jag frös så att jag iddes inte stanna och dra åt remmen bättre. Tack vare en del småtallar som jag lärt mig känna igen, hittade jag vägen trots att sikten nog inte var mera än 10-15 meter.

Pang! Där gick en skidbindning upp och jag med den. På näsan ner i snön. Djävlers, djävla norrland och snö och alltihop. Varför fortsatte jag inte till sjöss istället för att dag efter dag kämpa i detta köldelände. Så småningom tog jag mig upp och hittade också min arbetsplats. Där var det bara att ta fram snöskyffeln och skotta fram antennerna ur snön. Mina händer och fötter var blåfrusna då jag äntligen kom in i den go' a värmen. Av med skorna, upp med fötterna på elementet och fram med termoserna och cigaretterna. I sådana ögonblick är livet värt att leva!

När verkstäderna hade öppnat ringde jag och frågade vad det kunde vara för fel på min bil. Den vänlige mannen gav mig rådet att ta en slägga eller yxa och drämma till på hjulaxeln så skulle nog bromsen släppa. Jag korsade fingrarna och hoppades att det skulle vara så enkelt för egentligen hade jag inte råd med fler reparationer på bilsuggan.

När det blev lunchdags klädde jag mig och tog mig upp till bilen igen. Försök själv åka skidor i en meter djup lössnö med en skida som ideligen lossnar. Nu var det i alla fall nästan ljust ute så det gick bättre än förut, men i ena handen hade jag en yxa istället för skidstav.

Uppe vid bilen startade jag först motorn för att den skulle värmas upp lite för att starta när det blev dags för hemfärd till kvällen. Sedan tog jag loss navkapseln och drämde till med yxan på änden av axeln. ”Klick” lät det och så hade jag åter fyra rullande hjul på bilen. Så iväg ut i snöfallet igen. Den förbaskade skidan lossade titt och tätt och försvann i snön, men jag återfann den alltid efter en stunds svärande.

Sedan hade jag en händelsefattig eftermiddag som endast avbröts av lite snöskottning, varvad med jobb som jag inte kan berätta om här. Pjäxorna åkte av ibland då jag måste sätta fötterna på elementet. Däremellan måste de på igen, för det var ingen vidare isolering i huset och dessutom kom antennkablarna in genom golvet under arbetsbordet och där drog det väldigt när det blåste.

Så var det då dags att klä på sig igen och fara hemåt. Det hade åter blivit mörkt men slutat snöa. Trots det blev det inte rart att ta sig upp till bilen. Det var fortfarande minus 33 gr och vinden hade ökat. Mitt skidspår var som vanligt bortblåst.

BILEN STARTADE INTE. Jag drog runt remskivan med händerna, skruvade bort luftrenaren och sprutade in startgas men vad hjälpte det när batteriet knappt orkade dra runt. Det var bara att sätta på skidorna igen och fara ned till arbetsplatsen och ringa efter svärfar. Sedan full fart upp till bilen för att skotta bort den meterhöga snövall som plogen lagt mellan bilen och vägen.

Svärfar kom så småningom. Min bil startade också så småningom. Jag kom hem helt utschasad – men överlevde. Jag överlevde ytterligare sju vintrar, dock inte lika hårda. Man kan nästan säga att jag saknar dem när det regnar och slaskar som värst här nere i söder.

Cheferna älskar att tala om pionjärtiden och pionjärandan – då liksom idag – men förståelsen hos dem har ökat och facket har agerat klokt. I dag har vi både motorvärmare och s k servicehus där vi kan övernatta och laga mat om det skulle behövas. Visst klagar vi fortfarande, men vi har det trots allt bättre.

Göran Lander, pionjär

Skrivet någon gång 1979 och publicerat i jubileumsskriften.

Åter publicerat på FRAVETs hemsida tillsammans med bilderna 2013-10-25

25.10.2013

Detta skrev jag 1979
och det infördes i
FCTF:s jubileumsskrift.

Försvarets civila
tjänstemannaförbund

Publicerades åter på
FRAVET:s hemsida
2013

FRA veteranerna